Risale-i Nur'un şerhi, izahı ve sadeleştirilmesi

A+A-

Giriş

Bugün Risale-i Nur'un her kesimden ve her seviyeden insana ulaştırılmasında bazı problemler yaşanmaktadır. Başka bir deyimle, yeni nesillerin Risale-i Nurun dilini bütünüyle anlamadıkları açıktır. Çünkü dil her zaman kendisini yeniliyor. Her 30-40 yılda, bir kısım yeni kelimelerin dile eklenmesi ve yaşama gücünü kaybeden bazı kelimelerin de yorgun düşüp kullanımdan çekilmeleri son derece tabii bir haldir. Bir de Türkiye'de olduğu gibi, dildeki normal değişimi yeterli görmeyip hem dili hem de o dili konuşanları değiştirmeyi amaçlayan tolum mühendislerinin iş başında olmaları halinde, durum dil açısından daha da vahim hale gelir. Zira bu durumda dil, kendi tabii seyrinde kalmaz, değişime değil birilerinin değiştirmesine maruz kalır.

İşte Risale-i Nurların telifinin sona erdiği yıllarda Türkiye'de tam da böyle bir toplum mühendisliği projesi halka dayatılmıştı. Halkın dil, din, gelenek ve yaşam tarzı, kanunların gücüyle değiştirilmek istenmişti. Denilebilir ki, gayri tabii olan bu değiştirme hareketine, ihtiva ettiği İslam gerçeğiyle ve Osmanlı Türkçesindeki milli dil üslubunu muhafaza etmesiyle **karşı duran tek güç, Risale-i Nurdur.**

Risale-i Nur'un müellifi Üstad Bediüzzaman Said Nursi'nin vefatından sonra Risele-i Nurla ilgili olarak Nur talebelerinin uhdesine bırakılan vazifeler "1-ŞERH, 2-İZAH, 3-TEKMİL, 4-TAHŞİYE, 5-NEŞİR, 6-TALİM, 7-TELİF, 8-TANZİM, 9-TERTİP, 10-TEFSİR, 11-TASHİH, 12-BEYAN, 13-İSPAT, 14-CEM, 15-TAFSİL" olmak üzere on beş vazife olarak görünmektedir. Ancak ilim erbabınca bilinen anlamlarıyla bu kelimelere semantik açıdan baktığımız zaman, burada zikredilen kelimelere fazla anlam yüklemeden, birkaç grupta toplamak mümkünüdür. Çünkü Üstad Bediüzzaman aynı manaya gelen veya çok yakın manaları olan müteradif kelimeleri sıkça kullanmaktadır. Üstadın bu üslubu hem okuyucuyu sıkmıyor hem de farklı kelimelerle aynı manayı desteklemiş oluyor.

Bu duruma göre, ŞERH, İZAH, BEYAN TEFSİR ve TAFSİL kelimelerini bir grupta, CEM', TERTİP, TANZİM ve TELİF kelimelerini bir grupta, TAHŞİYE ve TEKMİL kelimelerini bir grupta, TASHİH ve NEŞİR kelimelerini bir grupta toplamak mümkündür.

ÜSTADIN NUR TALEBELERİNE TEVDİ ETTİĞİ VAZİFELER

Bediüzzaman Said Nursi "ulum-i imaniyede fetva vazifesi ile tavzif edilmişiz" sözleri ile iman meselelerinde fetva imamı olduğunu ortaya koymuş, Risale-i Nur gibi bir eserin bundan sonra yazılamayacağına işaret ederek **talebelerini sadece şerh ve izah gibi diğer vazifeleri yapmakla mükellef kılmıştır.** Üstadın yukarıda zikredilen on beş vazifeyi ihtiva eden tavsiyeleri, Risale-i Nur talebelerini, Nurlar üzerinde yapacakları tetkikler ve etütler konusunda beş kategoride yetkili kılmıştır:

Birincisi, Üstad Bediüzzaman Nur talebelerini ŞERH, İZAH, BEYAN TEFSİR ve TAFSİL etmeye, yani Risale-i Nur'un, açıklanmaya muhtaç olan konularını açıklamaya yetkili kılmıştır.

İkincisi, Nur talebelerini CEM', TERTİP, TANZİM ve TELİF'e, yani Risale-i Nur'u konularına göre tanzim ve tertip etmeye, Üstad tarafından eksik bırakılan ve tamamlanmasını istediği bölümleri yeniden telif etmeye yetkili kılmıştır.

Üçüncüsü, TAHŞİYE VE TEKMİL'e, yani Risale-i Nur'un bazı dipnotlarla zenginleştirilmesine ve zaman darlığı sebebiyle eksik bırakılan yerlerin tamamlanmasına yetkili kılmıştır.

Dördüncüsü, TASHİH ve NEŞR'e yani Risale-i Nur'u özümsemiş bir âlimler heyetinin, üslubu bozmadan Risale-i Nur'da yapacakları tashih ile yeniden neşretmeye ve habersiz olanlara duyurmaya yetkili kılmıştır.

Beşincisi, Risale-i Nur'u TALİM ve İSBAT'a yani Risale-i Nurun klasik ifadelerine dokunmadan onları talim etmeye, gençlere öğretmeye ve Risale-i Nur'un ortaya koyduğu ispat metotlarını bir araya getirerek hakaik-i imaniyeyi ispat etmeye yetkili kılmıştır.

ŞERH, İZAH VE NEŞİR

Bütün bu vazifeler içinde en çok dikkat çeken ve öteden beri yapılıp yapılmamasında ihtilaf edilen konu Risale-i Nur'un şerh ve izahı ve farklı biçimdeki neşirleri olmuştur. Bugüne kadar Risale-i Nur'u izah etmek amacıyla yayınlanan çok sayıda kitap, makale, sempozyum bildirileri ve Üstadın zamanında yapılan baskılardan çok farklı baskılar olmuştur. Ancak, Risale-i Nur'a yapılan şerh ve izahlar ve dipnotlu baskılar konusunda bazı Nur talebelerinin ve özellikle varislerin muvafakatinin alınması hususunda ciddi sıkıntılar yaşandığı da bilinmektedir. Gerek ticarî gerek hizmetle alakalı kaygılardan oluşan bu sıkıntıların zamanla can sıkıcı ve düşündürücü bir boyuta taşındığını görebiliyoruz.

Risale-i Nurun diğer eserlerden farklı yanı, iman hakikatleri konusunda derinlemesine tahşidat yapması ve birçok ayet münasebetiyle hakaik-i imaniyeyi sık sık dile getirmesidir. Onuncu söz, on birinci söz, 23. Söz, 24. Sözün 2. dalı, 31. Söz, 30. Söz ve 33. Sözler; ayrıca, 24. Mektup, Münacat Risalesi, 4. Şua ve 7. Şua; ayrıca 23. Lema, 30. Lema ve diğerleri… Bütün bu sözler ve mektuplar hakaik-i imaniyeyi en yüksek derecede ders veren ve derin hakikatlere işaret eden sözlerdir. Buraların öncelikle tefsir ve izah edilmesi gerekir. Çünkü yeni nesiller, bu sözlerin dilini anlamaktan oldukça uzaktırlar. Bu tefsir ve izahlar, Risale-i Nur'u özümseyip Tefsir, Hadis, Nahiv, Arab Dili Belağatı, Farsça, Fıkıh, Mantık, Tarih, sosyaoloji ve Türk Edebiyatı gibi sahalarda uzman olan kişilerden oluşan bir heyet tarafından yapılabilir. Aksi takdirde Risale-i Nur'un tek bir harfine bile dokunmak cinayettir.

Daha önce Risale-i Nurlar hakkında sempozyumların düzenlenmesi bile birçok kimse tarafından tasvip edilmezken bugün kendilerini Nurların naşiri olarak kabul eden bazı gruplar, ulusal ve uluslararası sempozyumlar düzenlemektedirler. Düzenlemeyenler de, bu sempozyumlara katılmaktadırlar. Hiç şüphesiz ki, Risale-i Nurların sempozyumlar vasıtasıyla tüm dünyaya duyurulması memnuniyet verici bir durum olmuştur. Üstadın hayatını kendilerine örnek alan ağabeylerin, sonradan ortaya çıkan ve o zamanki algılarına göre "Bidat" sayılabilecek şeyleri kabul edip benimsemeleri kolay olmamıştır. Hele, eğer bu bidatler Risale-i Nur'un orijinal üslubuna zarar veriyorsa, ağabeylerin bu bidatleri şiddetle reddedecekleri açıktır. Ancak Üstadın ve Risale-i Nurun Uluslararası camiada tanınmasına yol açan hiçbir çaba, ağabeyler tarafından tenkit edilmez ve edilmemelidir. Bu açıdan denilebilir ki, **sempozyumlar, Risale-i Nurun şerh ve izahına katkıda bulunan sosyal faaliyetlerdir.**

DİL PROBLEMİ

Eskiler dil için "Bir milletin hafızası" deyimini kullanmışlardır. Dili değiştirmek o milletin hafızasını silmeye benzer. Bu yüzden bir halkın dilini otoriter bir mantıkla değiştirmeye kalkışmak, tıpkı tarihî arşivleri yok etmek, kütüphaneleri yakıp yıkmak, manevi göstergeleri ve hassas değerleri silip

süpürmek gibi bir kültür ve irfan katliamıdır. Çünkü dil, maziden istikbale uzanan bir milletin bütün değerlerinin köprüsü mesabesindedir. Dili değiştirmeye kalkışmak o köprüyü uçurmak ve mazi ile ilgili bağları koparmak demektir. İşte Risale-i Nur'un telif edildiği yıllarda ülkemizde, dile yönelik olarak yapılan kültür inkılapları bir kültür ve irfan katliamından başka bir şey değildi. Bu kültür katliamı sebebiyle arşivler metruk, kütüphaneler sahipsiz kalmıştır. Üstad Bediüzzaman ise, Risele-i Nur Külliyatı ile bir nebze de olsa o kültür katliamının önüne geçmek için ciddi bir çaba içine girmiştir ve bir nebze muvaffak olmuştur.

Ne var ki dil, başkalarının müdahalesi ve değiştirmesi olmadan da, tabii seyrinde kaldığı takdirde yine 30-40 yılda bir kendiliğinden değişime uğrar. Toplumda yaşayan hiçbir fert bu değişimden uzakta kalamaz. Üstad Bediüzzaman'ın telif ettiği eserlere baktığımızda bunu görebiliriz. Muhakemat, Münazarat, Lemeat ve Sünuhat gibi eserlerle, onlardan 30-40 yıl sonra telif edilen eserleri karşılaştırdığımızda durum daha da netleşir. Hatta Üstadın 1935 yılında yapmış olduğu Eskişehir mahkemesinin müdafaaları ile 1952'de yaptığı Gençlik Rehberi müdafaası, dilin sadeliği bakımından birbirinden çok farklıdır. Birisinde Osmanlıca deyimler ve terkipler çok fazla iken, diğerine sade bir Türkçe hâkimdir. Dolayısıyla Risale-i Nur'un bazı konularının herkes tarafından anlaşılmaması sorunu, doğrudan dil ile alakalı bir sorundur.

RİSALE-İ NUR'U NASIL ANLAYABİLİRİZ?

Risale-i Nur'un içinde yer alan ve günümüz gençliğinin anlamadığı kelimeleri, hatta ayet ve hadis tercümelerini haşiye şeklinde ve dipnot olarak vermek mümkündür. Fakat Risale-i Nurların kapalı bazı kelimelerini öğrenme çabası, Risale-i Nur'u anlamak için yeterli değildir. Bu çaba, sadece orijinal ibaresinden okumaya bir anahtar hükmüne geçer. Hiç şüphesiz ki, dünya düşünce tarihini etkileyen ve bugün itibariye 60'tan fazla dile çevrilmiş olan Risale-i Nur gibi önemli bir eseri, sadece kelimelerini öğrenmekle anlamak kolay değildir. Tıpkı Arapların Arapça olan Kur'an'ı tam manasıyla anlamamaları gibi… **Risale-i Nur Kur'an'în hakikatlerinden telemmu' ettiği** için en yüksek bir ders-i imaniye ve esrar-ı Kur'aniyedir. Üstad "*Bu risalelerin heyet-i mecmuasına "Risale-i Nur" ismini verdim. Hakikaten Kur'ân'ın nuruna istinad edildiği için, bu isim vicdanımdan doğmuş. Bunun ilham-ı İlâhî olduğuna bütün imanımla kaniim"* diyor. (Şualar, 426)

Bu yüzden Risale-i Nur okumaları sürekli, sabır isteyen, mütalaalı ve müzakereli okumalar olmalıdır. Üstadın, Risale-i Nurların başka eserler gibi okunmaması gerektiğini ifade etmesi, Risale-i Nurların sıradan eserler olmadığını açıkça ortaya koyar. Şöyle der: "*Risale-i Nur'un gıda ve taam hükmündeki hakikatlerinden hem akıl, hem kalb, hem ruh, hem nefis, hem his, hisselerini alabilir. Yoksa yalnız akıl cüz i bir hisse alır, ötekiler gıdasız kalabilirler. Risale-i Nur, sair ilimler ve kitaplar gibi okunmamalı. Çünkü ondaki iman-ı tahkiki ilimleri, başka ilimlere ve maariflere benzemez. Akıldan başka çok letaif-i insaniyenin kût ve nurlarıdır*." (Emirdağ Lahikası, 59)

Yine talebelerine yazdığı bir mektupta şöyle der: "*Yalnız, kader ve cüz-ü ihtiyarîye ait Yirmi Altıncı Söz hatırıma gelmemişti, size söylememiştim. Ona da bakınız; fakat gazete gibi okumayınız*." (Mektubat, 46.) Zira gazete gibi okumak, ilmî eserleri okuyup anlamak için yeterli bir okuma biçimi değildir. O halde Risale-i Nurun anlaşılmamasının asıl sebebi, sıradan yapılan okumalardır. Başka bir deyimle, mütalaasız ve müzakeresiz okumalar, tefekkürü gerektiren yerlerin anlaşılması için yeterli değildir. Kuşkusuz, Risale-i Nur gibi millete mal olmuş klasik bir eserin okunması, sıradan bir okuma biçimi olmamalıdır. Fakat okumalar müzakere şeklinde olsa bile, bazı ayet ve hadislerin ve farisî ibarelerin anlaşılması ancak ilim erbabınca mümkündür. Risale-i Nur'da yer alan ayet ve hadislerin tercümesinin

haşiye şeklinde yer almasına karşı çıkmak, bu tercümelerin bilinmesine karşı çıkmaktan başka bir şey değildir ve hiçbir şekilde izah edilemez. Eğer Üstad ayetlerin dip not şeklinde tercümesine karşı çıksaydı, İşaratü'l-İ'câz'da yer alan ayetlerin Abdülmecid Efendi tarafından tercüme edilmesine müsaade etmezdi. Madem İşaratü'l-İcaz'daki ayetler tercüme edilmiş, o halde neden Nur talebeleri ayet ve hadislerin tercümelerini öğrenmesinler?

PEKİ, DERS OKUYAN BİRİSİNİN RİSALE-İ NURDA GEÇEN BAZI CÜMLELRİ VE İLMÎ MESELELERİ İZAH ETMESİ DOĞRU MU?

Risale-i Nur dersini yapan bir zat, eğer dinleyenler arasında konudan habersiz olanların ya da anlamadığını tahmin ettiği birilerinin olduğunu ferasetiyle anlarsa, mevzuya hâkim olması ve konuyu dağıtmaması şartıyla, izah etmesinde hiçbir mahzur olmamalıdır. Ne var ki, konuya hâkim olan bir zatın müspet şekildeki izahına ve konuyu ayet ve hadislerle şerh etmesine karşı çıkanlar her zaman olmuştur. Bunlar iki kısımdır: Bazıları, "***Risale-i Nur izah edilmez***" şeklindeki genel, yanlış ve eksik düşünceden hareketle karşı çıkarlar. Bazıları da izah eden şahsa teveccühün artacağından endişe ettikleri için "***Malumatını karıştırıyor***" diyerek, kıskançlık damarıyla karşı çıkarlar. İki grup da haksız ve su-i zan içindedirler.

Ama asıl olan derse devam edenlerin Risale-i Nur'u mütalaa etmeleri ve anlamalarıdır. Maalesef, yıllardan beri Risale-i Nur derslerine devam ettikleri halde Risalede geçen harekeli ayetleri dahi okuyamayıp, ayete gelince "***İla Âhir***" diyerek geçiştirenler vardır. Bu durum, Risale-i Nur talebesi unvanını taşımak açısından izah edilemez.

Kaldı ki, maddi bir unvan ve şöhret alabilmek için birkaç lisan öğrenen ve kendi sahasındaki yüzlerce kelimeleri ve deyimleri ezberleyen bir müminin, Risale-i Nur'da ifadesini bulan İslamî ve Kur'anî tabirleri öğrenmek istememesi, ayetleri okuyamaması nasıl bir mazeret teşkil edebilir? Bence, derslerde Risale-i Nurların şerhine ve izahına karşı çıkanlar, bunu yapacaklarına öncelikle "***İla Âhir***"cilerin varlığına karşı çıkmaları ve onların bir an önce tecvitli Kur'an öğrenmeleri için çaba sarf etmeleri gerekir. Hiç şüphesiz **Risale-i Nur'u sadeleştirmek ne kadar büyük cinayet ise**, onun anlaşılmasına karşı çıkmak, adeta "Önemli olan Risale-i Nurları anlamak değil okumaktır" dercesine Risale-i Nurların anlaşılması için çaba göstermemek, ayet ve hadislerin tercümelerinden haberdar olmamak da cinayettir.

O halde, Risale-i Nur'u yeni nesillere aktaracak olan şakirtlerin, **Kur'an'ı iyi okuyabilmeleri**, Risalede geçen ayetlerin tercümelerini öğrenmeleri, iman ilminde derinleşmeleri ve tebliğ sorumluluğunu canlı tutmaları gerekir. Bu da Risale-i Nuru mütalaa ve müzakere etmekle mümkün olur. İşte bu tarzda yetişmiş Risale-i Nur talebeleri, hakaik-i imaniyeyi muhtaç gönüllere aktarmakta sıkıntı çekmeyeceklerdir.

SONUÇ

Yukarıda da ifade edildiği gibi, gerek şerh ve izah, gerek tahşiye ve tekmil, gerekse tertip ve tanzim işiyle uğraşacak olanların öncelikle Risale-i Nura ve İslamî İlimlere, ya da ihtisas sahaları sosyoloji, tarih ve edebiyat ise, Risale-i Nurla birlikte bu ilimlere vakıf olmaları gerekir. Üstadımızın: "*Risale-i Nur Medrese malıdır*" sözünden anlıyoruz ki, Risale-i Nur'da şerh, izah, tefsir, telif ve tertip işlerini yapacak olanların Medresenin ana ilimleri olan Tefsir, Hadis, Fıkıh ve Kelam gibi temel İslâmî İlimlerde mütehassıs olmaları icap eder. Mesela telif edilmeyen 25. Mektub'un başına bir not düşen Üstad

şöyle diyor: "*Sure-i Yasin'in yirmi beş ayetine dair yirmi beş nükte olmak üzere rahmet-i ilahiyeden istenilmiş fakat daha zamanı gelmediğinden yazılmamıştır*." denilmektedir. Hiç şüphesiz ki, eğer bu risale telif edilecek olursa, mutlaka Risele-i Nur talebelerinden müteşekkil bir heyetin uygun göreceği bir din âlimine veya âlimlerden oluşan bir heyete yazdırılması icap eder.

Unutmamak gerekir ki, Risale-i Nur Kur'an'ın tefsiri olduğu için öncelikle İslamî İlimler başlığı altında yer alan temel İslâmî disiplinlerle yakından alakalıdır. Tefsir, Hadis, Kelam, Fıkıh, Tasavvuf, Arab Dili Belağatı ve siyer gibi İslamî ilimler birbirileriyle alakalı ve birbirine yakındırlar. Bunlardan başka Mantık, Felsefe, Sosyoloji, Tarih ve Edebiyat da birbirileriyle yakından alakalı olup Risale-i Nur'un ilgi alanları içinde yer alırlar.

Üstadın Nur talebelerine tevdi ettiği vazifelerden birisi de "**TALİM**" dir. İyi yetişmiş, Risale-i Nur'u iyi anlamış şakirtler **Talim** yoluyla yeni gençlere ve yeni gelen nesillere Risale-i Nur'u öğretmelidirler. Gerekirse bu iş için okuma salonları, Risale-i Nur'u okuma kursları ve hatta dershaneler bile açılmalıdır. Ama Türk milletinin en değerli klasik eserleri arasında yer alan Risale-i Nur'u sadeleştirmek, bu büyük kültürel servete bir saldırı olduğu gibi, "Risale-i Nurlar izah edilmez" diyerek Risale-i Nurların anlaşılmasını engellemek de, en hafif deyimle ilme sınır koymaktır.

Kaynak: Risale-i Nur'un şerhi, izahı ve sadeleştirilmesi - Musa Kazım YILMAZ